

"Философия и наука"

Философия в превод от гръцки означава любов към мъдростта. Не може да се даде определение за предмета на философията, защото той обхваща съществуването, битието, религиите – всичко, което заобикаляло и заобикаля човека. Методически, философията е разделена на школи, подобно на всички социални науки. От къде започва философията – може би от Елада. Множеството философи, които по-скоро се борят да бъдат и се считат за такива като глави на школи или като техни представители от елинско време обаче фактически оборват тук-там някой обект и сведения, които са индиферентно лични и нямат голямо значение за философията. Тогава особено се развило практическото значение на философията. Нуждата от научно учение – за целите на човешкия живот, за една мъдрост, която осигурява и дава щастие на индивида – могла да се повиши тогава, когато се разрушила идеалната връзка на гръцкия живот. Народната религия се свела до външна традиция, така че индивидът се чувствал самотен, облегнат сам на себе си. Така житейската мъдрост станала основен проблем в елинистичната философия, а стесняването на философската проблемна позиция, която Сократ и след него циниците и киренайската софистика учредили, станало сега обща характерна черта. Това не означава, че в тази философия липсват теоретични учения с техните преплетени противоположности, но тук те не са породени от първоначалния интерес към самите тях, а важат само като приложение за целите на житейската мъдрост. На тях им липсва оригиналност – те са разновидности на старите учения, но обосновани чрез една основна практическа мисъл. Дори и най-обхватните системи, като стоическата и неоплатоничната, работят с понятията на гръцката философия, за да добият теоретична основа на техния практичен идеал.

това доминиране на практичното значение е във връзка и с това, че зависимостта на философията се откъсва от общото културно движение, като тя (философията) от софистите насетне се пренесла в тихите кръгове на едно изследване. Това състояние се откроява най-решително в становището на тази философия към религията. Развитието, което поела гръцката наука с подчертаната си противоположност по отношение на народната религия, довело със себе си факта, че главната задача на жизнената мъдрост, която била търсена от науката след Аристотел, станала заместител на вярата. Образованият свят, който загубил опора в религията и държавата, потърсил опората и вярата във философията. От тук аспектът на елинистично-римската житейска мъдрост бил онази индивидуална нравственост, а философията, която се занимавала с това, носела етичен отпечатък. Най-остро противопоставеността на тази индивидуална етика спрямо религията се изявила при епикурейците; но и другите учения и школи за Бога през това време също имат изключително чисто етичен, а може би и теоретичен интерес, но не и специфично религиозен. Това по същество етичното развитие на философията се появило още в

гърция – в Атина, която от векове останала и през елинизма център на научния живот. Появили се и други центрове и библиотеки в Родос, Пергамон, Александрия, Тарзос, Рим и по-късно в Антиохия и Константинопол. От тях Александрия е важна, защото философското направление от онова време тук претърпяло решително изменение. Тогава философията не могла да остане равнодушна към дълбокото общо чувство на незадоволеност, което обхванало античния свят в блясъка на Римската империя. Тази империя не предложила заместител на народите за тяхната загубена национална самостоятелност. Тя не им дала нито вътрешна ценност, нито външно щастие. Старите народи отишли към религията, затова те се насочвали към различни култове и упражняване на религии и така религиите на Ориента се смесили с тези на Запада. Когато философията не могла да задоволи етичния жизнен идеал и не дала щастие, тогава цялата съвкупност от религиозни представи се вляла във философията. Тя се опитала да изгради религия. Религията употребявала понятията на гръцката философия и наука, за да подреди и изясни религиозните представи и така в борбата между отделните религии се сътворила една система на религиозната метафизика. В елинистично-римската философия се открояват два периода: етичен и религиозен. Времето, в което единият период се влял в другия, е първият век преди Христос.

Методическите проблеми на философията в съвременното се коренят противоречията, които се явяват между моралните нужди и метафизическите възгледи, които следва да се привлекат за тяхното разрешение.

Истинското огнище на това ново проблемно образувание е стоическото учение. Тези проблеми са необходимата последица на един неизпълним и дълбок антагонизъм между основните определения на тази система. Те (основните определения) са метафизическия монизъм и етическият дуализъм. Основното морално учение на стоиците, според което човек чрез добродетелта трябва да преодолее и победи света в своите собствени нагони, предполага една антропологична двойственост, предпоставена от човешката природа, където разумът противостои срещу една противоразумна сетивност. Без тази предпоставка цялата стоическа етика отпада като негодна. Но метафизическото учение, чрез което трябва да се направи схватима и разбираема разумната повеля в човека, статуира една неограничена и всевластна действителност на световния разум, така че реалността на противоразумното начало не може да се обедини нито в човека, нито в разгръщането на света. На тази основа са възникнали двата въпроса, които от тогава досега не са престанали да вълнуват човека.

предпоставките на разбирането на проблема за свободата лежат в етическите рефлексии върху доброволността в неизвършването на зло, които предпоставки започнали още при Сократ Мотивите на тези мисли са етични, а плоскостта, върху която

те се движат, е психологическа. Тук всъщност става дума за въпроса относно свободата по избор: нейната реалност се потвърждава от непосредственото чувство, което стои във връзка и отношение със съзнанието на човека – от неговата отговорност, а трудността произлиза от интелектуалното схващане, което поставя волята в преходна зависимост от възгледа. От тук се яви за пръв път двойното значение на свободата или както още тук се казва “доброволността” Всяка нравствено неверна постъпка произлиза от възглед, който е размътен от страсти: който действа така, че не знае какво върши, той в този смисъл действа несвободно, т.е. само мъдрецът е свободен. В този смисъл “свободата” е етическо-ценностно понятие на философията. Той предполага относно психологическото каузално обяснение за “свободните” и “несвободните” действия същата зависимост от представи – тук верните, а там неверните. От тук принципно трябва да различаваме психологическото понятие за свобода, т. е. понятието за свободата на избора като способност на волята да решава от себе си между различни мотиви.

Разбулването на битието е жизнен опит, от който израства философията, постоянно обновяван опит за живот в истината. философията се налага като уникален съзерцателен начин на живот. Себеутвърждаването на философията се извършва със средствата на доказателственост, строга изводимост на следствията от предпоставките, логическа обосновааност. Самото понятие за философия изразява: структурираността на космоса, "плана, по който той е изграден, закона за неговото битие, но също така и словесно изразения смисъл, който постига умозрително света.